ARCHIVIO STORICO COMUNALE
GUALDO TADINO
5
ARCHIVIO PREUNITARIO

Pergamene del Secolo XVI°

17

Statuta 1525

Rdu cuz Terra nra gualdi statuta lacera mancha abolitaq iacerent et fere penitus vetustate cosupta, Mag^cus et generosus vir J. V. doc. D. Tharusius de Tharnsijs demodo politiano locutenens V. R. D. auctoritate ac iussu illa exuarijs fragmentis collecta multis super additis in nonu mebranorz volumen redegit. Qd quam sint utile nulla pars rei publice ul' privatae no mutet. Naz et publico Juri consultu est. Duz sup sacris officijs muneribq publicis subaudis, sortis politice promisuz est. privato no ten in hijsceniq incaudis et in causis agitandis et timinadis forma perpulcra data est. Cetez Loguz forte enavare qua accurate et sollerter sup maleficijs frenandis, extraordinarijs disponendis, gabbellis damnisq datis statuta copendiosa brevitate prestinxit ut gualdensis populus vere nunc legibus vivere videatur. Sz quia inter varia rez multitudinem in nullo penitus dormitasse divinitatis et no humanitatis fuisset no miru si aliqua reperiantur q emendatione videantur exigere et si paucula hec correcta fuint, cetera firma et inviolata permanebunt. Supplicant igitur confalonerius et priores dicte terre una cu hominibus ad id p consiliuz generale deputatis dno Johanne dilecto de duran..ibus et dno Bene.. de b[illegible] ut V. R. D. corrigere illa et emendare dignetur. Que autem sint inferius singla notabuntur

Primo sub Rubrica de adulterio statuitur ut stuprans ul' stuprare attentans virginem capitis amputatione puniatur. Quod in initio ad quod homines sunt natura procliues nimis duru est. Placeat statuere ut virginem attentans in quinquaginta quinq libris si ingnobilez, si no probat extimationis in centum libris uice qlibz attentans puniatur. Ingo paris hui statutu in nihilo relinet. Stuprans aut in centum quinquaginta libris si voluntarie et stupratam dotare congrua dote teneatur. Si in uxorez no accepit. Si p vim hominis oibz confiscatis capite puniatur. Nisi consentientibus consanguineis stupratam acceperit in uxorez ⁊c. Placet.

2 S ub rubrica de causis copromissorum statuitur ut in quibus ca[...] arbitri eligant et
procedat de iure et de facto sententiam aut ferat de facto contra. Et cum non sit
ratio eo sonum ut convertat iura de statuentes placeat statuere ut arbitri seu ar-
bitratores procedat de iure et de facto, negocium non diffiniat de iure tantum. Nisi
aliud in compromisso spetialiter caveatur. · Placet.

3 S ub rubrica de opponentibus se curie statuitur quod offendens in persona officiales vel baiulos
quorum omnium bonorum confiscatione plectatur. statutum crudele est. Placeat disponere ut ob-
servetur statutum sub rubrica de offendentibus locumtenentes, potestatem, vel familiam ubi sen-
cit quod puniatur triplo eius quo puniretur offendens qualemcumque. Excepto casu offen-
sionis Locumtenentis · vel potestatis in quibus pena presentis statuti servetur.
Placet.

4 S ub rubrica de officio potestatis, statuitur ut potestas habeat potestatem precipiendi sub
pena centum librarum hoc contra veteris statuti dispositionem. Placeat statuere ut contra contu-
maces et inobedientes locumtenens vel potestas usque ad vigintiquinque libras in mulc-
tando severitatem exerceat. · Placet et usque ad 50 ex causa.

5 S ub rubrica de officio notariorum statuitur ut instrumentorum copia detur super productis.
Quod iuri contrarium est. placeat statuere ut circa editionem Ius commune servetur. · Placet.

6 S ub rubrica predicta statuitur quod notarius instrumentis sit et instrumentum falsum presumatur si in
eo rei alienate vel in pacto relicte mensura non exprimatur. Difficile esset per singulos confinis
et tota rei ponere mensuram. Placeat abrogari statutum · Placet · ita tamen quod
notarius pro quolibet instrumento simili confecto · puniatur · pena
XXV · librarum.

7 S ub rubrica de advocatis et procuratoribus statuitur ut in civilibus salarium advocati sit
aureus unus cum dimidio procuratoris vero florenus unus cum dimidio. Et hoc in
levioribus causis excessivum est in arduis parvum. placeat statuere ut iudex co-

[illegible]ionis [illegible] arbitrio in et moderamine iudicis vel potestatis advocati et procuratores salaria decernat. Placet quod sit arbitrium locumtenentis vel potestatis ex qualitate causarum et personarum.

8 Sub rubrica de officio camerarii statuitur ut camerarius gabellas et sine solutis bandimentis possit tradere et stabilire per hoc et camerarii et singulis de populo possit dampnum inferri. placeat statuto gabelle publice et cum bandimentis solito more vendantur. Placet nisi ex aliqua iusta causa aliquid aliud videretur locumtenenti.

9 Sub rubrica de officialibus [illegible] statuitur ut pignora elapsis duobus mensibus si non fuerint redempta vendantur per tempus breve est. placeat ut circa huiusmodi pignora capitula [illegible] [illegible]. Placet quod serventur capitula [illegible] super hoc.

10 Sub rubrica de officio sindicorum. placeat addi ut per tempus vendicare officialibus [illegible] [illegible] [illegible] applicentur. Placet.

11 Sub rubrica de officio massarii statuitur ut massarius solvere ordine [illegible] vel retentione faciendo incidat in penam quinquaginta aureorum per [illegible] est. placeat reduci ad penam viginti quinque librarum. Placet reduci ad penam quinquaginta librarum.

12 Sub rubrica eadem statuitur ut miles cessantes solvere collectas cogat et mercedem executionis exigat per contrarium disponitur in aliis statutis. secundum quod debitores camere et comunis miles debet exigere sine premio. Et illa placeat confirmari. Placet de medietate mercedis ad hoc ut officiales sint diligentiores.

13 Sub [illegible] rubrica statuitur ut massarius negligens in exigendo de [illegible] solvere [illegible] et ex negligentia decem aureorum penam incurrat. et si observaretur unusquisque officium massarii recusabit placeat statutum abrogari. Placet modificari ad penam x florenorum dumtaxat.

14 Sub rubrica de officio custodum silvarum statuitur ut de vastantibus silvas sparaganie, [illegible],

2v

et intrij et incidens albaros sine licentia potatis vel prior incidat in penam contrafacientis et eadem pena infligitur novalia in silvis vel ranchos facienti. placeat dictam penam redigi ad viginti quinque libras. Placet quod redigatur in viginti ducatorum.

15 Sub rubrica de officio cortutiariorum. statuitur ut cortutiarius negligens in exigendo solvat de suo, quod iniquum est. Placeat statutum abrogari. Placet. excepta inexcusabili mora quo casu puniatur et tractetur arbitrio superioris —

16 Sub rubrica de officialibus guardie et portarum statuitur ut tempore suspitionis claves dentur in manibus locumtenentis. quod insolitum est et incomodum. placeat statui ut cuiuslibet porte claves suo portario consignentur qui in claudendo et aperiendo sollicitam curam gerat. Placet excepto tempore suspitionis an aliter expediens videretur superiori quo casu servetur statutum.

17 Sub rubrica de officio militis statuitur ut aperiens hostium sigillatum per militem pena unius floreni puniatur. Placeret dictam penam reduci ad solidos viginti. Placet in medio floreno.

18 Sub eadem rubrica statuitur ut miles si ei petenti non detur pignus possit cum baiulo domum ingredi et pignora capere. quod inhonestum est. Placeat statui ut miles sub pena decem librarum domos non ingrediatur pro pignoribus faciendis in ata causa nisi criminali sed baiulus intromittatur qui pignora capiat. Placet nisi baiulo elongetur quo casu stet statutum

19 Sub rubrica de officio notariorum malleficiorum statuitur ut notarius pro rogitu botos duos pro impositione cum fideiussione botos duos. placeat statui ut hec erata impendia in cassatoris processus innocentij coperto restituantur per officiales si ex officio vel per querelantes denunciantes vel accusantes si per querelam denunciam vel accusam processum sit et nihilhominus unum tantum non duos bononenos exigat iuxta morem quod communis exigat. Placet in reperto innocenti et quod preter non exigatur ultra unum bononenum eidem —

20 Sub rubrica de officio consilij generalis statuitur quod parentum intelligatur de proximum

si p duas partes ex trib no sit obtentu sedm leges et nouis statutu qz maior pars statuisset hoc obtinebat . Placeat decerni ut qn maior pars pntiu in cosilio fuerit hoc votu sit du mo pars maior minorez excedat saltz p fabas septez .—
Placet si due ptes consilij sint pntes alias stet et seruet statutu pns

21 s ub eadez rubrica statuit ut potes sine licentia locutenetis vl potatis cosiliu cogregare no possit placeat statutu abrogari et decerni ut locutenens vl potestas cosilio posit si velit adesse sed ne fiat pbiber no ualeat . Placet . nisi ex mag ca aliis uideretur locumtenen et q no habeat sin pstata alterius cuiqz si uoluit [illegible] quod eis superplat in gn [illegible] [illegible] [illegible] ad superiore quo casu [illegible] no ualeat

22. s ub rubrica de offo tubicinu placeat addi statutu uetus omissu ut tubicines cofalonerium ad palatiu et ad domu ueniedo et recedendo comitari debeat sub pena puationis officij . Placet sub pena . vnius floreni .

Li 2

Liber secundus

23. sub rubrica de fide instrumentorum statuitur ut notarius conficiens instrumenta alienationis no confessa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] instrumentis p hoc statutu placeat abrogari Placet sz puniatur pena 25 lib. notarius

24 s ub rubrica de instantia causaru statuit ut instantia judicij in sumarijs parua spatio uiginti dierum in arbitrarijs spatio mesis in ordinarijs spatio quinquaginta dierum et Tam breuis instantia uiua dāpnosa est . Placeat statuere ut instantia judicij no p imatur sedm leges sz p sex menses copromissu aut p lapsum triu mesiu euanescat . Placet exceptis pluribus causis et sumarijs in qb seruet instantia statutaria

25. s ub rubrica de minoribus statuit ut p minores facta alienatio cu decreto judicis rescindi no possit sz tutores et consanguinei alienantes temptant ad interitum pupillorum et cu oes leges minorum fauorabiliter succurrant prohybendo pdia alienari et restitutione dando . Placeat statui ut alienationes p minores facte neglectis sollennitatib de iure comuni adhibendis contractus sit nullus et iur suo super eo pstitu

3v

pretiu et metus decretorum et nihilominus enormiter lesis detur in integrum restitutio.
competens. Placet quod in his servetur dispositio iuris civilis

25 Sub rubrica quali instrumenta notariorum mortuorum dentur, statuitur ut mortuo notario heredes eius omnia instrumenta cancellario dent transumenda summatim vel integrum. Placeat statutum abrogari. Verum certe fieri registrum instrumentorum retinendum in archivio artis notariorum apud aedem sacram sub duabus clavibus quarum unam confalonerius altera camerarius artis servaret. Placet et quod fiat registrum sine tamen gravamine notarii prejudicio notarii.

26. S ub rubrica de donationibus statuitur ut dono excedens summam decem florenorum sit nulla si non fuit insinuata. Placeat statutum interpretari ut procedat in in donationibus factis per mulieres rusticanos vel simpliciores in ceteris iure communi serventur. Placet.

27 S ub rubrica de catastis statuitur ut catastum fidem faciat indubitatam maxime ubi partium assensus ascribitur. Placeat statui quod catasto fides adhibeatur tamen quando res accatastata fuit domino consentiente et in hoc novo catasti fides plena adhibeatur. Placet quod detur fides catastis novis [illegible] cum solemnitate.

28. S ub rubrica ut notarii summarium instrumentorum [illegible] dicti cancellario dent. Placeat decerni ut statutum procedat si fiat registrum retinendum in archivio ut supra. Placet.

29 S ub rubrica ut in nundinis [illegible] Placeat addi quod omnes dies lune sint liberi et in eis quilibet possit emere et vendere absque solutione alicuius gabelle tam terrigenis quam forensibus. Placet nisi sit interesse nostre camere.

30 S ub rubrica quod habentes columbarium statuitur quod pro [illegible] custodiendis solvat comuni singulis pro quolibet columbario. Placeat statutum abrogari et custodia cameri

narum remictatur ad provisionem consilij generalis uel ad summam medij carleni pro qualibet colta taxetur. Placet de uno grosso pro qualibet

31. Sub rubrica collectae soluantur de quadrimestre statutum ut cessantes soluere coltas per quadrimestre cogantur ad soluendum cum quarto pluris aplicando camerae et comuni et si cessauerint usque ad finem anni soluant coltas et pena duplicatur propter cum propter homines fere omnes paupertatem difficilis sit solutio. Placeat statutum abrogari et collectarum exactiones militis diligentie committi. Placet quod committatur arbitrio et diligentie superioris itaque pena non excedat quartum.

32. Sub rubrica ut fiat mercedis et operarum statutum firmum statuto sub rubrica de operis. Placeat hoc statutum ut superfluum abrogari. Placet statutum magis equum et iustum.

33. Sub rubrica de appellationibus ad infinitiva statutum quod appellatio et recursus est nullus ipso iure nisi appellans uel recurrens fecerit actualem depositum quantitatis uel extimationis rei litigiose. Statutum per indirectum uidetur quodammodo appellationes prohibere et ideo firmum ad hoc. Placeat statuto derogari et appellati si fideiussionem repertum, decreto auctorum aplicandorum appellato pena imponatur ultra expensarum condemnationem quam ex nulla color uel causa ualeat euitari.
Placet reguli nisi manifesta calumnia notari possit quo casu superior statuat prout sibi placuerit ualere

L. 3 Liber tertius

34 Sub rubrica de gabbella uini statutum ut uinum adminutum non liceat uendere nisi ad barile. Placeat declarari ut non liceat uendere ad barile nisi uendatur ad pensum salme hoc et addito quod siquis salmam uendiderit considerato pacto et si post emptor integra salma non tollat hoc fraudi non imputetur. Placet ~~quod~~ ~~causa~~ pro maiori commoditate uendentium et emptorum

35. s ub R^ca de gabbella sericj. statuit ut in hac gabbella consuetudo et cedula ca
mer(arii) seruet(ur) . Quia hec gabbella n(on) est in usu Placeat hoc statutum quantum ad
gabbella serici abolere . Placet si no(n) est in usu

36 s ub R^ca ut mulieres no(n) larvent(ur) statuit ut femine no(n) larvent(ur) sub pena
vigintiquinque solid(orum) ut scandalis obuiet(ur) et mulieres honeste uiuere no(n)
dediscant . Placeat tam mulieribus larvatis quam eas comitantibus unius anni
pena imponere . Placet

37. s ub R^ca de coadunanti et conuenticulis et sub R^ca de pena faciendum congre
gationes gentis statuit ut facientes conuenticula vel congregationem gentis
pena ibi contenta placeat declarare ut procedat quando fieret congregatio
et conuenticula ad turbandum bonum statum co(mmun)is alias pena sit centum ducatorum
vel plus arbitrio futuri d(omi)ni locum tenentis . Placet –

38 s ub R^ca de pena rumpentium pacem statuit quod pr(esbiter) teneat(ur) pro filio frangenti
pacem et ad pena(m) conuentionalem Placeat declarare ut statutum procedat
in causis in quibus pater soluere tenetur legitimam pro delicto filij . Placet .
quod pr(esbiter) teneatur indifferenter usque ad quantitatem legitime

39. s ub R^ca de armis statuit ut et ubi inuentus cum armis per delationem armorum in
turbis arrestetur et uno ictu funis puniatur Placeat statutum declarare ut pro
cedat quando gentes fuerint plus audacie moniti ut ab armorum delatione desistant
Placet

40. Sub rubrica p(re)dicta statuit(ur) sub pena quatuor aureor(um) et duor(um) ... ferris et p(er) territoriu(m) ne arma portent(ur) tu(m) p(ro)hibita q(uam) p(er)missa placeat q(uod) ad hoc statuto p(re)dicto derogetur. Placet quo ad delationem armor(um) simplicius q(ui) portant p(ro) custodia et ad ducendum canes in aliis stet statutum supradictum.

41. Sub rubrica de auxiliatoribus statuit(ur) ut nuda scientia puniat(ur) in malleficiis pena q(ua) maleficiu(m) comittens venit puniend(us) p(er) statutu(m) iniquu(m) et p(ro)pugna(n)s in crimin(e) lese maiestatis. Placeat statuto derogetur et nudam scientiam no(n) aliter puniri q(uam) ius co(mun)e disponat vel saltim et no(n) revellanti xxv librar(um) pena(m) imponatur et ultra ad arbitriu(m) ius dicentis q(uo)d q(ua)litate comissi delicti. Placet.

42. Sub rubrica ut p(ro)ximiores consanguinei et affines. statuit(ur) q(uod) p(ro)ximiores usq(ue) in q(ua)rtu(m) gradu(m) ... teneantur bona da(m)natorum p(ro) placeat declarari q(uod) statutu(m) procedat in gravioribus ... et atrocioribus. Placet q(uod) p(ro)cedat i(n) capitalibus.

43. Sub rubrica de pena euntis post sonu(m) tertiu(m) campane statuit(ur) q(uod) repertus sin(e) lumine de nocte post tertiu(m) sonu(m) campan(e) incidat in pena(m) solidor(um) viginti et si campana n(on) sonaverit puniatur sic repertus post duas horas noctis placeat statutu(m) reducatur ad pena(m) antiqua(m) quinq(ue) solid(orum) disponend(o) q(uod) son(us) campane no(n) comittatur. Placet de pena .X. solidor(um).

44. Sub rubrica de pena euntis ad domu(m) alicuius ~~tempore~~ por rumoris statuit(ur) q(uod) vadens ad domu(m) alicuius et inermis puniat(ur): q(ua)l(iter) de(n)sis inventu(s) libris: ... incapit placeat declarari q(uod) statutu(m) procedat i(n) euntibus ad domu(m) malo a(n)i(m)o et intentione offendendi co(m)morantes in domo, vel ~~penam abrogari~~. Placet et q(uod) hoc remictatur ar(bitrio) superioris.

5v

45 Item quia ex forma statuti offendens parentem arbitrio parentum punitur. Placeat declarare ut parentes minorem penam arbitrari non possit quam si extraneus similiter offendisset, remanente arbitrio dictorum augendi penam et non minuendi. Placet

46 Item quia non est statutum aliquod in libro maleficiorum quod disponat appellari posse in criminalibus ad dominos priores. Placeat statuere ut in maleficiis a locumtenente potestatis vel iudice ad dominos priores provocari concedatur saltem in penis pecuniariis cum [illegible] V. R. D. semper sit a sumptibus et laboribus relevare subiectos et dispendiosum est pro singulis et sequelis levibus V. R. D. adire. Placet in levioribus et pecuniariis non excedentibus summam XX librarum

SUP DAMNISDATIS

47 Quod nemini possit procedi diebus feriatis et in honorem dei. Placeat addere quod in dictis non procedatur in innumerabilibus diebus solis in quibus omnis strepitus officialium omnino quiescere et acta sit nulla si secus fieret officialis, et idem servetur in festivitatibus natalis domini pasche ac penthecostes et virginis gloriose. Placet

48 Inventus de nocte habeatur pro suspecto in damnis datis. Placeat addere quod inventus de nocte [illegible] mereatur et saltem purgetur cum iuramento et officialis possit illum interrogare de se et sociis et nolens iurare puniatur arbitrio rectoris. Placet quod remittatur arbitrio locumtenentis vel potestatis

49 Custodes secreti fiunt tribus mensibus anni videlicet augusti septembris et octobris. Placeat declarare quod idem statutum sit in vim et observetur statutum de custodibus secretis faciendis in damnis datis. Placet quod stet statutum in dictis tribus mensibus

50 De festivitatibus custodiam. Placeat addere quod statutum intelligatur de festivitatibus que observantur de iure communi vel ex forma [illegible] facturum [illegible] dioecesani [illegible]. Placet salvo arbitrio superioris locumtenentis

51. Q(uod) nullus gualdarius faciat pactu(m) cu(m) aliq(uo). Placeat adder(e) q(uod) officialis ul' gual
darius faciens pactu(m) cu(m) aliq(uo) d(e) n(on) procede(n)do et cu(m) ad penas i(n)volumin(a) sta
tutor(um) g(e)stas ul' post accusa(tio)nes, i(n)quisitiones, ul' q(ue)stione(m) si(ne) co(n)sensu saltem duor(um)
ex p(ri)oribus co(m)ponens de pena cu(m) aliq(uo) et exigens i(n) p(re)dicta(m) fo(r)ma(m) cu(m) co(n)demnationes
incidat i(n) penas xxv. libr(arum) applicand(arum) de fructo promedietate fabrice palatij
et pro alt(er)a parte executori et co(m)ponens i(n) fo(r)ma(m) supius data(m) i(n)telligat(ur)
p(ro)uat(ur) offi(ci)o ipso facto et de co(m)positione stet(ur) sacramento unius testis ul' al(iu)s fiat
p(er) co(n)iecturas sufficientes arbitrio rector(um) probatio. Placet quo ad
iam commissa. s(ed) et committendis post pactus q(uod) tales
ultra privationem ipso facto incurrendas statuta omnes leger(e)

52 Q(uod) nullus p(re)stet patrociniu(m) cora(m) notario dannor(um) dator(um). Placeat adder(e) q(uod) sta
tutu(m) sit irritu(m) ne aliq(ui)s p(er) p(ro)cur(ato)r(em) simplex et i(n)gnara remaneat i(n)defen
sa et q(uod) peti possit co(n)siliu(m) sapientis. Placet i(n) p(er)sonis excede(n)
tibus 40 soldos.

53 De pena dannu(m) dantis i(n) grano bladis leguminibus cu(m) pastor(e) et si(ne) pastor(e)
Placeat adder(e) q(uod) armentis asellis usq(ue) ad mensem i(n)clusiue duplex pena i(n) dannu(m)
dantes cu(m) bestijs grossis ul' minutis i(n) grano bladis et leguminibus et d(ic)tu(m) sta
tutu(m) i(n)telligat(ur) vacare omnino s(ed) no(n) duplex pena statuta de bestijs i(n)ductis
sine pastor(e) Placet q(uod) duplicet(ur) pena quo ad ora
inductis mensibus et i(n) vineis usq(ue) ad vindemias

54 It(em) Placeat declarari q(uod) porci i(n) hortis, vineis, arboretis cu(m) omnibus i(n) q(ui)bus verisimilit(er)
dannu(m) dar(e) possent, croco, campina, et seminatis i(n)ducti dannu(m) dar(e) iudicet(ur) pro
bestijs grossis: i(n) sodis u(ero) et olivetis tempor(e) quo fructus no(n) iacet i(n)t(er)va i(n)telligant(ur)
bestie minute. Placet.

55. It(em) Placeat declarari q(uod) dans dannu(m) p(er)sonalit(er) i(n) sementibus i(n)cidendo carpen(do) et
asportando puniat(ur) ut(ique) qualibet in xl. soldis si u(ero) cu(m) bestijs p(ro) q(ua)libet bestia asi
nina ul' caprina ut(ique) q(ua)libet i(n) quatuor soldis in alijs u(ero) bestijs arbitrio rector(um)
imponat(ur) Placet

6v

96 Item Placeat statuere quod officiales dominorum datorum non possint stare sindicatum ubi a-
mu(n)t et finito anno debeant sindicari per sindicos com(munitatis) et postquam fuerint sin-
dicati reformari non valeant, nec iterum ad officium eligi nisi elapso biennio a die
finiti offitij. Placet salua auct. Reuerendissimi Legati

97 Quas omnes et singulas correctiones emendationes et interpretationes per locumtenentem
potestatis, ac omnes et singulos officiales presentes et futuros V. R. D. mandet
inuiolabiter obseruari, siquis autem contra hanc reformationis paginam ausu teme-
rario uenire presumpserit pena librarum uiginti quinque incurrat qualibet uice
contrarijs non obstantibus quibuscumque. Placet Et ita obseruari
volumus et mandamus iusta mens. sign.
ateriores statutis et alijs contrarijs facientibus
non obstantibus quibuscumque

A. Episcopus Portuen. S. R. E. Car.lis De
Monte Terre Gual. Gubr. ppuus
et Legatus m. ppa

Dat. Gualdi die Decima tertia septembr. M.D.XX

Petrus de Gregorijs